

Natuurkalender: Toptien 2001

Tekst: Dick Groenendijk

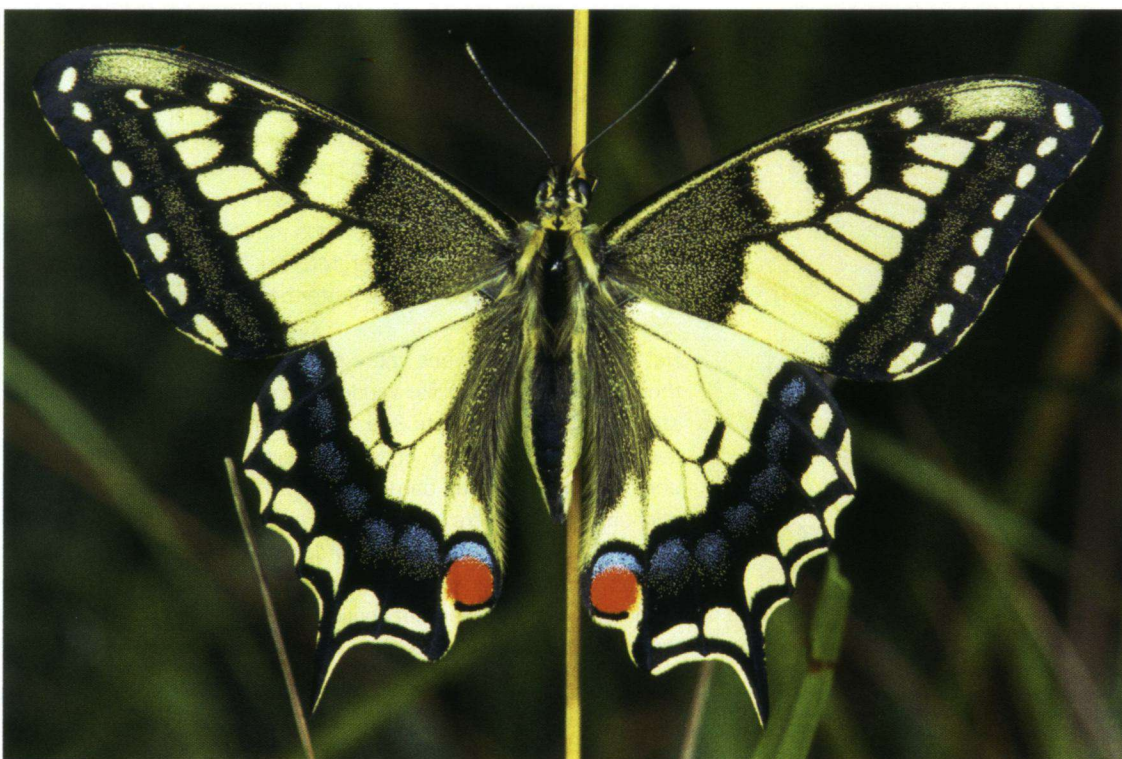
In 2001 heeft u via het internet uw eerste vlinderwaarnemingen kunnen doorgeven. Deze fenologie-waarnemingen werden verzameld in het kader van de Natuurkalender, en deze heeft in 2001 volop gedraaid. Behalve vlinders konden ook eerste waarnemingen van planten en vogels voor de natuurkalender worden doorgegeven. In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de vlinderwaarnemingen die via het internet binnenkwamen bij De Vlinderstichting. De overige waarnemingen (via formulier of elektronisch bestand) zijn nog niet verwerkt. Dat zal in de loop van het voorjaar van 2002 gebeuren.

plaats	soort	eerste melding	aantal meldingen
1	citroenvlinder	7 februari	115
2	dagpauwoog	2 januari	84
3	oranjetipje	30 maart	83
4	kleine vos	10 februari	67
5	gehakkelde aurelia	9 februari	66
6	atalanta	5 februari	51
7	boomblauwtje	2 april	44
8	bont zandoogje	28 maart	42
9	klein koolwitje	7 februari	42
10	koninginnenpage	7 mei	38

Toptien van aan de Natuurkalender doorgegeven vlinders in 2001

tien veroverd hebben. Een daarvan is de gehakkelde aurelia die vooral voorkomt in de zuidelijke en oostelijke provincies. De laatste jaren breidt deze vlinder zich steeds verder naar het westen en noorden uit. Iedereen die de soort kent, weet dat je nooit grote aantallen van de gehakkelde aurelia bij elkaar ziet, maar toch heeft deze soort een fiere vijfde plaats met 66 meldingen veroverd. Mogelijk dat hier ook een waarnemerseffect een rol speelt. Een gehakkelde aurelia in je tuin blijft toch altijd een buitenkansje (vooral in het westen en noorden van het land) en een melding van de gehakkelde aurelia wordt daarom misschien wel wat sneller doorgegeven dan van een gewonere soort. Iets vergelijkbaars heeft zich waarschijnlijk afgespeeld bij de koninginnenpage. Een opvallende geel-zwarte verschijning

die bovendien behoorlijk zeldzaam is. Toch is deze soort bijna net zo vaak doorgegeven als het klein koolwitje dat veel en veel algemener is. Een andere vlinder die veel werd doorgegeven, maar toch niet overal even algemeen is, is het oranjetipje. De derde plaats met 83 meldingen heeft deze soort vooral te danken aan zijn opvallendheid. Bovendien vliegen de eerste oranjetipjes in april en veel waarnemers zijn dan geneigd

Ab H. Baas

Koninginnenpage: bepaald niet algemeen, toch in de toptien.

Toptien In totaal ontvingen we meer dan 1000 waarnemingen via de speciale fenologie-website van De Vlinderstichting (www.vlinderstichting.nl/fenologie). In bijgaande tabel kunt u zien welke vlinders het meest werden doorgegeven. De citroenvlinder staat met meer dan honderd meldingen stevig op de eerste plaats. De eerste melding van deze soort kwam uit Haamstede op 7 februari. De dagpauwoog en het oranjetipje volgen in de Toptien op gepaste afstand. Het is opvallend dat een paar vlinders die niet overal even algemeen zijn toch een plekje in de Top-

om hun waarnemingen door te geven voor een fenologie-onderzoek.

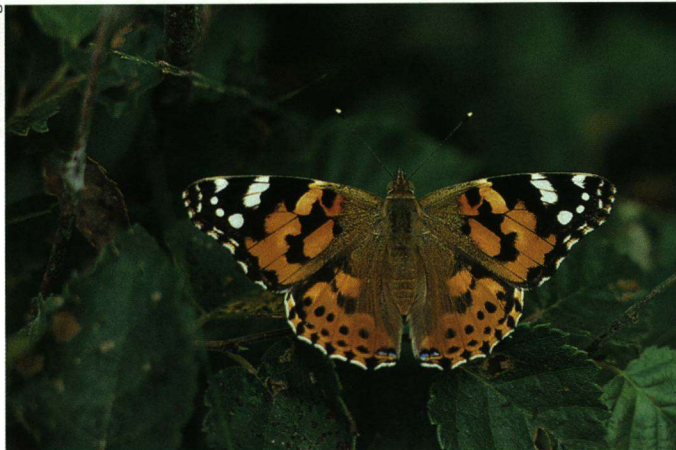
Als we kijken naar de datum waarop de eerste vlinder is doorgegeven, dan zien we dat de dagpauwoog al gemeld is op 2 januari! De tweede melding betrof eveneens een dagpauwoog, en deze vloog rond op 28 januari in Maastricht. In de loop van februari volgden meerdere meldingen van andere soorten, zoals de kleine vos en de gehakelde aurelia.

Gehakelde aurelia: buitenkansje.

Verrassend: trekvinders Trekvinders zoals de atalanta en de distelvlinders verschijnen normaal gesproken pas in de loop van het voorjaar. Een eerste melding van één van beide soorten is meestal niet eerder dan in de loop van mei te verwachten. Dit zijn dan trekkers die rechtstreeks uit warmere streken naar het noorden vliegen en zo Nederland bereiken. Dit jaar was die situatie, in ieder geval voor de atalanta, totaal anders. In de bijgaande grafiek is te zien dat de eerste atalanta's zich al aandienden in februari! De eerste melding bereikte ons op 5 februari uit Enschede en totaal waren er in de wintermaanden (tot en met maart) 14 meldingen. Waar deze vlinders vandaan kwamen is niet duidelijk. Het meest voor de hand ligt het dat deze vlinders in Nederland de winter hebben doorge-

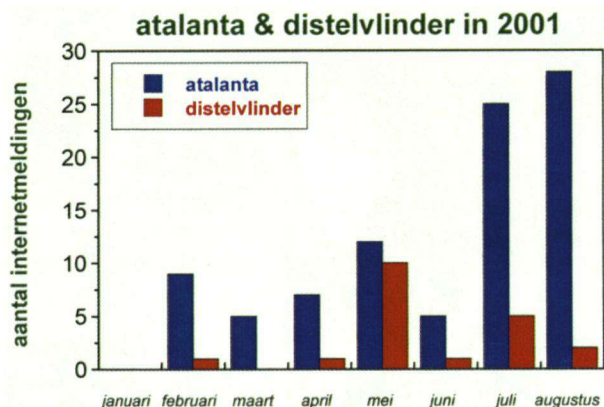
De Vlinderstichting

Distelflinder: vroege trekker.

bracht. Dat kan alleen als ze een vorstvrij plekje gevonden hebben, want de atalanta is normaal gesproken niet in staat om de Hollandse winter te overleven. Van nature hebben ze niet voldoende anti-vrieseiwitten in hun lichaam om vorst en sneeuw te overleven, maar wellicht dat een serie milde winters achter elkaar deze trekvinder heeft doen besluiten om ook in Nederland een gokje te wagen. Ook voor de distelflinder die in februari is waargenomen zou iets dergelijks kunnen gelden. Opvallend en verrassend! De aantallen die in juli en augustus gemeld zijn, zijn normaal voor beide soorten, hoewel de distelflinder in het seizoen van 2001 toch wel een erg mager jaar had.

Tot slot Bovenstaande berichten zijn slechts een greep uit de vele meldingen die binnenkwamen bij De Vlinderstichting. Het zijn voor het onderzoek naar de effecten van klimaatverandering op het voorkomen van vlinders allemaal waardevolle gegevens. Belangrijk bij zulke projecten is echter ook een lange adem. Ook volgend jaar blijft de mogelijkheid om vlinderwaarnemingen door te geven via de internetpagina bestaan (www.vlinderstichting.nl/fenologie). En we hopen dan ook dat u het volgende seizoen opnieuw uw waarnemingen zult insturen!

Figuur 1: Atalanta en distelflinder in 2001.